

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN
1:e antikvarie
Jan Karlsson
Tel: 018-19 52 18

BESLUT

1 (5)

2001-10-05

221-1788-00

DK
Uppsala kommun
Tekniska beställarnämnden
Box 475
751 06 UPPSALA

Byggnadsminnesförklaring av Vaksalaskolan, Fålhagen 12:1, Uppsala stad och kommun

BESLUT

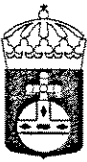
Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Vaksalaskolan i Uppsala för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

Skyddsområdet omfattar fastigheten Fålhagen 12:1 enligt bilagda situationsplan, se bilaga 1, med skolhuset uppfört under åren 1925-27.

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.
2. Byggnaden får exteriört inte om- eller tillbyggas eller på annat sätt förändras.
3. I byggnaden får ingrepp inte göras i stommar eller planlösningar utan Länsstyrelsens tillstånd.
4. Ingrepp i eller ändring av fast inredning eller ytskikt får inte göras utan Länsstyrelsens tillstånd. Till fast inredning hör bland annat golv, paneler, dörrar, fönster, tak, foder, listverk, trapphusens smidesräcken, kapphyllor och handfat med dekorerade kakel.
5. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådant material att byggnadens kulturhistoriska värde inte minskar.
6. Skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas. Ej heller får inom skyddsområdet vidtas sådana åtgärder med mark, markbeläggning och vegetation så att byggnadsminnets karaktär förvanskas.

Om särskilda skäl föreligger för ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsbestämmelser, får Länsstyrelsen lämna tillstånd härtill.

Länsstyrelsen och länsmuseet lämnar råd och anvisningar rörande underhållet av byggnaden och vården av skyddsområdet.

Enligt 3 kap 21 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

Redogörelse för ärendet m m

I skrivelse till Länsstyrelsen den 21 februari 2000 väckte Upplandsmuseet fråga om byggnadsminnesförklaring av Vaksalaskolan i Uppsala. Länsstyrelsen har den 14 mars 2000 tillskrivit Inskrivningsmyndigheten vid Uppsala tingsrätt i ärendet.

Upplandsmuseet har under år 2000 dokumenterat byggnaden. Utifrån denna dokumentation har Länsstyrelsen upprättat förslag till byggnadsminnesförklaring som remitterats till fastighetsägaren Tekniska beställarnämnden i Uppsala kommun samt Riksantikvarieämbetet, Upplandsmuseet och Kommunstyrelsen i Uppsala kommun för synpunkter.

Samtliga remissinstanser tillstyrker en byggnadsminnesförklaring. Tekniska beställarnämnden föreslår följande justering av punkt fyra i skyddsbestämmelserna, att ingrepp i eller ändring av fast inredning eller ytskikt inte *bör* göras och att *detta inte får ske förrän efter samråd med Länsstyrelsen*. Ändringsförslaget anges med kursiv stil. Länsstyrelsen bedömer att skyddsbestämmelserna ska ha en klar och enhetlig generell utformning. Därigenom är det möjligt att förhindra icke önskvärda förändringar eller ombyggnader.

Kommunstyrelsen framför i sitt svar ett tillägg i punkterna tre och fyra i skyddsbestämmelserna att ingrepp i stommar, planlösningar, fast inredning och ytskikt inte får göras *utan Länsstyrelsens tillstånd*. Dessa synpunkter har arbetats in i det förslag till beslut som föreligger. Kommunstyrelsen framför även att en viktig del av det kulturhistoriska värdet ligger i att byggnaden fortfarande används för pedagogisk verksamhet och att lokalerna därför måste kunna anpassas till framtida myndighetskrav på skollokaler. Länsstyrelsen bedömer att detta kan tillgodoses genom den möjlighet till dispens som kulturminneslagen medger. Om särskilda skäl föreligger för ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsbestämmelser, får nämligen Länsstyrelsen lämna tillstånd härtill.

Upplandsmuseet föreslår att punkt fyra i skyddsbestämmelserna kompletteras och förtydligas med att alla ursprungliga målningsdekorationer ska bevaras. Under punkt sex föreslår man tillägget att ändringar av matsalsbyggnaden måste tillståndsprövas av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen bedömer dock att de föreslagna skyddsbestämmelserna är tillräckliga i dessa avseenden.

Byggnadsbeskrivning

Vaksalaskolan byggdes åren 1925-27 efter ritningar av stadsarkitekten Gunnar Leche. Den byggdes i nyklassicistisk stil och fick en tydlig prägel av offentlig monumentalbyggnad med sin placering vid Vaksalatorg. Gunnar Leche gav skolan en helt egen arkitektonisk form, låt vara att flera byggnadsdetaljer vittnar om formlån från arkitekturhistorien. Skolbygganden blev normgivande för den nya bebyggelsen som uppfördes i omkringliggande kvarter under 1920-talet.

Vaksalaskolan byggdes för barnen i de östra stadsdelarna, där befolkningsökningen sedan sekelskiftet 1900 varit stor. Skolan byggdes i enlighet med departementets normalritningar för folkskolor. I dessa lades stor vikt vid att skolorna skulle få en god arkitektonisk helhetsverkan och en för sitt ändamål lämpad värdighet. Vaksalaskolan uppfyllde gott och väl dessa krav.

Exteriören

Skolan är uppförd i två våningar med en smal, svagt böjd, byggnadskropp mot torget. Denna fasad ramas in av två sidorisliter försedda med kolonnprydda exedror (nischer), som markerar flyglarna med klassrumskorridorerna in mot gården. Mitt på fasaden finns ett portvalv som leder in mot skolgården. Portvalvet har en rusticerad omfattning. Sidorisliterna är putsade och avfärgade i vitt. Fasaderna i övrigt är slammade med kalkbruk och avfärgade i en grågrön kulör. Fasaden mot torget har låga fönster i bottenvåningen, övervåningen är här markerad som huvudvåning med höga fönster med rikt utsmyckade omfattningar. Fasaden avslutas uppåt av en slätputsad kornischkrönt fris. Byggnadskroppen längs torget har ett flackt, plåtklätt sadeltak.

Sidoflyglarnas fasader är enklare i sin uppbyggnad. De är slammade liksom huvudfasaden och avslutas uppåt av en kornischkrönt slätputsad fris med meanderslingor och låga vindsfönster. Fönstren är lika höga i båda våningarna och försedda med slätputsade vita omfattningar. Gavelfasaderna markeras av framskjutna förhöjda mittpartier. Flyglarna har säteritak med låga fönster i lanterninen till klassrummen på vinden.

Gårdsfasaden mot torget har i bottenvåningen en indragen arkadgång med kraftiga rusticerade pelare och en i övrigt rusticerad bottenvåning med gråbrun slamning. Övervåningen har höga fönster till gymnastiksalen. Skolans entrédörrar är dubbeldörrar med nyklassicistisk dekoration och dekorativa krön i form av stiliserade snäckor över ett klassiskt listverk.

Interiörer

Skolan är uppdelad i två delar med varsitt trapphus. Flyglarna har mittkorridorer med klassrum på bägge sidor, utom på vinden, där klassrummen är belägna i mitten. Trapphusen har en påkostad och rikt utsmyckad inredning. Golv och trappor är belagda med rödbrun kalksten. Entréerna har likadan kalksten som bröstningsmaterial på väggarna. Trapporna är försedda med räcken i svartmålat smide, som har en mycket

kraftig och uttrycksfull dekorativ form. Dörrömfattningar i trapphusen har många klassicerande inslag.

Golven i korridorerna är belagda med gulbruna Höganäsklinker. Längs väggarna löper vid kapphängarna en något upphöjd golvfris av röd kalksten. Kapphängarna av trä är försedda med träkolonner och murade, putsade gavlar. Dörrarna till klassrummen är indragna i djupa rundbågade dörrsmyggar. Dörrarna har spröjsade överljusfönster. I varje korridor utom på vinden finns två tvättställ med röd kalkstensskiya och kakel på väggen med motiv från vallonbruken i Uppland och välkända Uppsalaindustrier.

Klassrummen har en enhetlig prägel med ursprungliga dörr- och fönstersnickerier. Gymnastiksalen är två våningar hög. Mot norr har salen en läktargång med parställda träkolonner med egyptiserande kapital. Mellan kolonnerna spänner sig valvbågar.

Ombyggnader

Till stor del har Vaksalskolan bevarat ursprunglig planlösning och inredning. I anslutning till gymnastiksalen fanns ursprungligen i bottenvåningen en simbassäng med tillhörande tvagningsrum med badkar och duschar. Tidigare fanns takfönster över trapphusen som gav dagsljus ovanifrån. Fönstren har sparats i byggnaden och kommer att återuppsättas hösten 2001. De invändigt mest synliga förändringarna är de brandskyddsåtgärder som gjorts, utrymningstrappor i korridorändarna mot söder och brandcellsavskiljande dörrar i korridorerna.

Fasadernas färgsättning är ej ursprunglig. Den idag grågröna slamningen var ursprungligen ljusare. På äldre foton ser man att fördelningen mellan ljusare och mörkare kulörer var annorlunda än idag, även på sidorisaliterna.

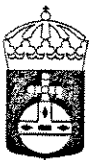
Tidigare fanns två byggnader med avträden på skolgården som revs i samband med byggnadet av den nya mastsalen år 1961.

Motivering

Vaksalaskolan ligger inom ett område av riksintresse för kulturmiljövården, K 40 A Uppsala stad.

Vaksalaskolan uppfördes som folkskola för barn i de östra stadsdelarna och var stadsarkitekt Gunnar Leches första stora byggnad i Uppsala. Gunnar Leche, stadsarkitekt mellan åren 1921 till 1954, ritade ett stort antal byggnader i staden och satte sin prägel på stadsbilden. Vaksalaskolan med sin monumentala fasad mot torget är något av en karaktärsbyggnad för Uppsala och utgör ett omistligt inslag i stadsbilden. Vaksalaskolan kan även räknas till ett av de viktiga verken i den svenska 1920-talsklassicismen.

Byggnaden används fortfarande som skola och är till stor del välbevarad i ursprungligt skick, både invändigt och utvändigt. Delar av interiören har stora arkitektoniska kvaliteter, främst i trapphus och korridorer.

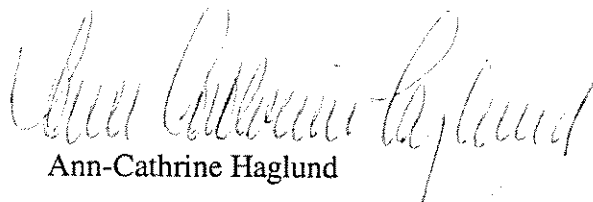
Vaksalaskolan är i sitt slag unik och har bevarat sina huvuddrag i en sådan omfattning, att den ur kulturhistorisk synpunkt kan betraktas som synnerligen märklig.

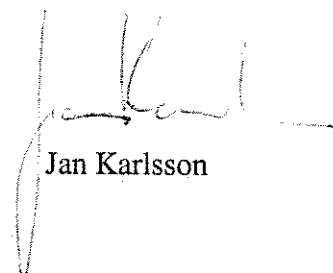
En viktig del av det kulturhistoriska värdet ligger i att byggnaden fortfarande används för pedagogisk verksamhet och att den även fortsättningsvis bibehåller den funktionen. Lokalerna måste därför kunna anpassas till framtida myndighetskrav på skollokaler.

Detta beslut kan enligt 3 kap 19 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m överklagas hos Länsrätten i Uppsala län, se bilaga 2.

Detta beslut har fattats av styrelsen. I beslutet deltog Fredrik Ahlstedt, Iris Denstedt-Stigzelius, Anders Ekström, Gunnar Hedberg, Gunnar Hofring, Ingvar Karlén, Hilde Klasson, Ann-Katrin Malmström, Harald Nordlund, Stephen Pettersson och tjänstgörande suppleant Lars-Gunnar Eriksson.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har även deltagit länsrådet Henricsson, länsantikvarie Eklund, biträdande länsarkitekt Hellberg, länsassessor Ljungqvist och förste antikvarie Karlsson, föredragande.

Ann-Cathrine Haglund

Jan Karlsson

Bilagor:

Plan (1)

Hur man överklagar (2)

Sändlista:

Riksantikvarieämbetet + DK

Kopia till:

Upplandsmuseet

Lantmätarerimyndigheten

Uppsala kommun/kommunstyrelsen

Uppsala kommun/kulturförvaltningen

Uppsala kommun/stadsbyggnadskontoret

planenheten

✓ byggnadsminnesregistret